ทฤษฎีว่าด้วยความยุติธรรมของ John Rawls

วรวุฒิ จำลองนาค[1]

Worrawoot Jumlongnark[2]

บทนำ

หนังสือ A Theory of Justice (1971) ของ John Rawls เป็นหนึ่งในผลงานเขียนที่ทรงอิทธิพลที่สุดในปรัชญาการเมืองของศตวรรษที่ 20 เขาได้เสนอแนวคิดเรื่อง "ความยุติธรรมในฐานะความเท่าเทียม" ซึ่งพยายามกำหนดหลักการเพื่อสร้างสังคมที่ยุติธรรมและมีระเบียบแบบแผน โดยใช้แนวคิดของ "สถานการณ์เดิม" (original position) และ "ม่านแห่งอวิชชา" (veil of ignorance) โดยที่เขาได้เสนอว่าผู้คนควรพิจารณาหลักการของความยุติธรรมโดยไม่รู้จักสถานะหรืออัตลักษณ์ของตนเองในสังคม ซึ่งจะช่วยลดอคติและความลำเอียง แนวคิดหลักที่เขานำเสนอ คือ การรักษาเสรีภาพขั้นพื้นฐานให้เท่าเทียมกันสำหรับทุกคน และการจัดการความไม่เท่าเทียมให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสที่สุด แนวคิดนี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของการพัฒนานโยบายสาธารณะและทฤษฎีทางสังคมที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมปัจจุบัน บทความนี้พยายามนำเสนอแนวคิดหลักของทฤษฎีว่าด้วยความยุติธรรม โครงสร้างภายในของหนังสือ แนวคิดเกี่ยวกับม่านแห่งอวิชา และอิทธิพลของแนวคิด John Rawls ต่อนโยบายสาธารณะของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะนำเสนอหัวตามลำดับดังต่อไปนี้

แนวคิดหลักของ A theory of Justice

หนังสือ A Theory of Justice ของ John Rawls เขียนขึ้นในปี 1971 ภายใต้บริบทของยุคสมัยที่มีการถกเถียงเรื่องความยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง ประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงนั้นกำลังเผชิญกับความท้าทายทางสังคมและการเมือง เช่น การต่อสู้เพื่อสิทธิพลเมือง การต่อต้านสงครามเวียดนาม และความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ เขาพยายามท้าทายต่อแนวคิดทางการเมืองที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) ด้วยการเสนอกรอบแนวคิดที่เน้นความเป็นธรรมและความเท่าเทียม โดยเขาใช้หลักการของ "สถานการณ์เดิม" และ "ม่านแห่งอวิชชา" เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่อง "ความยุติธรรมในฐานะความเท่าเทียม" ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อปรัชญาการเมืองและนโยบายสาธารณะในยุคต่อมา นอกจากนี้ หนังสือ A Theory of Justice ของ John Rawls เป็นงานเขียนที่สำคัญในสาขาปรัชญาการเมือง โดยเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมผ่านหลักการที่เรียกว่า "ความยุติธรรมในฐานะความเท่าเทียม" (justice as fairness) เขาพยายามสร้างระบบที่สามารถทำให้สังคมมีความยุติธรรม โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าผู้คนจะเลือก

[1] วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] College of Politics and Governance, Mahasarakham University

หลักการที่ยุติธรรมที่สุดเมื่อพวกเขาอยู่ใน "สถานการณ์เดิม" (original position) ซึ่งเป็นสภาพที่พวกเขาไม่รู้สถานะทางสังคม ความสามารถ หรือทรัพยากรของตนเอง

Rawls ได้นำเสนอหลักการสองข้อเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการสังคม ข้อแรกคือ "หลักการเสรีภาพ" (principle of liberty) ซึ่งระบุว่าทุกคนควรมีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน ข้อที่สองคือ "หลักการความแตกต่าง" (difference principle) ที่กล่าวว่า ความไม่เท่าเทียมกันในสังคมจะต้องจัดการให้เป็นประโยชน์สูงสุดต่อคนที่ด้อยโอกาสที่สุด และต้องเปิดโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคนในสังคม

ในสถานการณ์เดิม Rawls เสนอว่า คนในสังคมจะเลือกหลักการที่คุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของตนในกรณีที่เลวร้ายที่สุด (maximin strategy)[3] เพราะพวกเขาไม่รู้ว่าตนเองจะอยู่ในสถานะใดหลังจากที่สังคมได้ถูกจัดสรรตามหลักการเหล่านี้แล้ว ด้วยเหตุนี้ หลักการที่เลือกจะต้องคำนึงถึงการคุ้มครองคนที่อยู่ในตำแหน่งที่ไม่ดีในสังคมให้ได้รับประโยชน์สูงสุด เขายังกล่าวถึง "ความเสมอภาคในโอกาส" (fair equality of opportunity) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักการความแตกต่าง เขาเชื่อว่า สังคมที่ยุติธรรมจะต้องจัดโครงสร้างที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้เต็มที่ โดยไม่ถูกจำกัดด้วยภูมิหลังทางสังคมหรือเศรษฐกิจ

การนำเสนอของ Rawls ได้รับการวิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเขาได้เสนอทางเลือกที่ต่างจากแนวคิดของ utilitarianism ที่เน้นการเพิ่มพูนความสุขรวมของสังคม Rawls ได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและการดูแลคนที่ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในวงการปรัชญาและการเมือง สรุปได้ว่า A Theory of Justice ของ John Rawls เสนอแนวคิดที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการสร้างสังคมที่ยุติธรรม โดยใช้หลักการที่เน้นความเสรีภาพและความเท่าเทียมกันในการจัดการความไม่เท่าเทียมในสังคม ซึ่งยังคงเป็นที่ถกเถียงและศึกษาในสาขาปรัชญาการเมืองอย่างต่อเนื่อง

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ A Theory of Justice ของ John Rawls มีโครงสร้างแบ่งออกเป็นสามส่วนหลัก โดยแต่ละส่วนมีบทต่าง ๆ ที่พัฒนาแนวคิดเรื่องความยุติธรรมในฐานะความเท่าเทียม

ส่วนแรกคือ "ทฤษฎี" (Theory) ประกอบด้วยบทต่าง ๆ ที่วางรากฐานของแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเอาไว้ Rawls เริ่มด้วยการแนะนำแนวคิดของเขาเกี่ยวกับความยุติธรรมในฐานะความเท่าเทียมและเสนอแนวคิดของ "สถานการณ์เดิม" (original position) และ "ม่านแห่งอวิชชา" (veil of ignorance) ที่ใช้ในการพิจารณาหลักการที่ยุติธรรมในสังคม ต่อมา Rawls เสนอหลักการเสรีภาพและหลักการความแตกต่าง ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่บุคคลในสถานการณ์เดิมจะเลือก

---

[3] ในทฤษฎีเกมส์ (Game Theory), Maximin Strategy = กลยุทธ์ที่เพิ่มผลตอบแทนขั้นต่ำสูงสุดสำหรับผู้เล่นหนึ่งคน กลยุทธ์สูงสุดหรือความปลอดภัยต้องมาก่อน สามารถพบได้โดยการระบุผลลัพธ์ที่เลวร้ายที่สุดที่เป็นไปได้สำหรับแต่ละกลยุทธ์ จากนั้นเลือกกลยุทธ์ที่ให้ผลตอบแทนต่ำที่สุดสูงสุด

ส่วนที่สองคือ "สถาบัน" (Institutions) ซึ่งกล่าวถึงการนำหลักการเหล่านี้ไปใช้ในสถาบันสังคม Rawls วิเคราะห์ว่าหลักการเสรีภาพและความแตกต่างสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดระเบียบโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างไร เขาเน้นถึงความสำคัญของการมีสถาบันที่สามารถส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของทุกคน รวมถึงการจัดการทรัพยากรและโอกาสอย่างยุติธรรม

ส่วนที่สามคือ "จุดมุ่งหมาย" (Ends) ซึ่ง Rawls ขยายความในเรื่องของความยุติธรรมในบริบทของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและคุณค่า เขาอธิบายว่าหลักการของเขาสามารถสร้างสังคมที่ยุติธรรมและมีความสามัคคีได้อย่างไร โดยมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมความร่วมมือและการเคารพซึ่งกันและกัน Rawls ยังอภิปรายถึงความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นในการนำทฤษฎีของเขาไปใช้จริงในสังคม

ในแต่ละบท Rawls ใช้การเขียนและนำเสนอที่ซับซ้อนเพื่อสร้างกรอบความคิดที่เป็นระบบสำหรับความยุติธรรม เขาไม่เพียงแค่เสนอทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังสำรวจผลกระทบและความหมายของการประยุกต์ใช้หลักการของเขาในสังคมจริง ทั้งนี้ หนังสือของ Rawls ยังคงเป็นที่สนใจสำหรับผู้ที่สนใจในปรัชญาการเมืองและการศึกษาเรื่องความยุติธรรมในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก

แนวคิด "Veil of Ignorance" หรือ "ม่านแห่งอวิชชา"

แนวคิด "Veil of Ignorance" หรือ "ม่านแห่งอวิชชา" เป็นแนวคิดทางด้านปรัชญาที่ John Rawls นำเสนอในหนังสือ A Theory of Justice เพื่อช่วยในการพิจารณาหลักการที่ยุติธรรมสำหรับสังคม แนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของ "สถานการณ์เดิม" (original position) ที่ Rawls สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้คนสามารถพิจารณาหลักการที่ยุติธรรมโดยไม่ถูกครอบงำด้วยอคติหรือความลำเอียงส่วนตัว ภายใต้ Veil of Ignorance บุคคลจะไม่รู้ถึงสถานะทางสังคม เชื้อชาติ เพศ ความสามารถ หรือทรัพยากรของตนเอง ซึ่งจะทำให้พวกเขาตัดสินใจเลือกหลักการที่เป็นธรรมที่สุดสำหรับทุกคน โดยไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตัว

ตัวอย่างในชีวิตประจำวันของการใช้ Veil of Ignorance อาจเป็นการออกแบบระบบการศึกษาในชุมชน เมื่อผู้กำหนดนโยบายพิจารณาว่าจะจัดสรรทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษาอย่างไร การใช้ Veil of Ignorance หมายความว่าพวกเขาต้องตัดสินใจโดยไม่รู้ว่าตัวเองจะเป็นนักเรียน ครู หรือผู้ปกครองในระบบการศึกษานั้น ๆ การตัดสินใจภายใต้สภาวะนี้จะนำไปสู่การออกแบบระบบที่ให้โอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้สูงหรือต่ำ อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ การกำหนดนโยบายด้านสาธารณสุข ภายใต้ Veil of Ignorance ผู้กำหนดนโยบายจะไม่รู้ว่าตัวเองจะเป็นคนที่มีสุขภาพดีหรือผู้ที่ต้องการการรักษาพยาบาล พวกเขาจะเลือกนโยบายที่ให้การดูแลสุขภาพที่เท่าเทียมและครอบคลุมสำหรับทุกคน เพื่อให้แน่ใจว่าทุกคนได้รับการดูแลเมื่อจำเป็น โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม

Veil of Ignorance ช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดที่คำนึงถึงส่วนรวมและความเท่าเทียมในการตัดสินใจ เนื่องจากผู้ตัดสินใจไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าตัวเองจะอยู่ในสถานะใดในสังคมที่พวกเขาสร้างขึ้น แนวคิดนี้ช่วย

ลดอคติและส่งเสริมการพิจารณาที่เป็นธรรมและมีเหตุผลในการสร้างนโยบายและสถาบันทางสังคม โดยทำให้มั่นใจว่าหลักการที่เลือกจะเป็นประโยชน์และยุติธรรมสำหรับทุกคนในสังคม

อิทธิพลของแนวคิด John Rawls ต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะของประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิดของ John Rawls โดยเฉพาะในหนังสือ A Theory of Justice ได้มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะด้านการกระจายความยุติธรรมและความเท่าเทียมในสังคม เขาได้นำเสนอแนวคิด "ความยุติธรรมในฐานะความเท่าเทียม" ซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของทุกคนและการจัดการความไม่เท่าเทียมในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสที่สุด แนวคิดเหล่านี้มีอิทธิพลต่อนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคม

หนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนของอิทธิพลจาก Rawls คือ การปฏิรูประบบการศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและการสนับสนุนสำหรับนักเรียนที่ด้อยโอกาส แนวคิดของ Rawls เน้นให้ทุกคนควรได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยไม่ถูกจำกัดด้วยสถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นในนโยบายการศึกษา เช่น การเพิ่มทุนการศึกษาและโครงการสนับสนุนสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ที่มีรายได้น้อย

ในด้านนโยบายสุขภาพ แนวคิดของ Rawls ส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพที่เท่าเทียมสำหรับทุกคนโดยไม่คำนึงถึงสถานะทางเศรษฐกิจ แนวทางนี้เห็นได้จากการพัฒนานโยบายประกันสุขภาพที่มุ่งเน้นการให้ความคุ้มครองที่ครอบคลุมสำหรับประชาชนทุกคน เช่น โปรแกรม Medicaid ที่มุ่งหวังให้ผู้ที่มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบางได้รับการดูแลสุขภาพที่จำเป็น นอกจากนี้ เขายังมีอิทธิพลต่อข้อถกเถียงเกี่ยวกับภาษีและการกระจายรายได้ โดยเสนอให้มีการจัดสรรทรัพยากรในลักษณะที่ลดความไม่เท่าเทียมในสังคม แนวคิดเรื่อง "หลักการความแตกต่าง" ของเขาสนับสนุนให้การกระจายรายได้เป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาสที่สุด ซึ่งสามารถเห็นได้จากนโยบายภาษีก้าวหน้า (progressive taxation) ที่ออกแบบมาเพื่อลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน สรุปได้ว่า แนวคิดของ John Rawls มีอิทธิพลอย่างมากต่อนโยบายสาธารณะของสหรัฐอเมริกา โดยเน้นความสำคัญของความยุติธรรมและความเท่าเทียมในการจัดการความไม่เท่าเทียมในสังคม แนวคิดเหล่านี้ช่วยส่งเสริมการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับสิทธิและโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน

สรุป

ในหนังสือ A Theory of Justice John Rawls ได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง "ความยุติธรรมในฐานะความเท่าเทียม" ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดทางด้านปรัชญาเพื่อสร้างสังคมที่ยุติธรรม เขาเสนอให้ใช้ "สถานการณ์เดิม" (original position) และ "ม่านแห่งอวิชชา" (veil of ignorance) เพื่อให้ผู้คนเลือกหลักการที่ยุติธรรมโดยไม่ถูกครอบงำด้วยอคติส่วนตัว ในสถานการณ์นี้ ผู้คนไม่รู้สถานะทางสังคมหรือเศรษฐกิจของตนเอง จึงทำให้การตัดสินใจมีความเป็นธรรมที่สุด ต่อมาเขาเสนอหลักการสองข้อคือ "หลักการเสรีภาพ" ที่ระบุว่าทุกคนควรมีสิทธิและ

เสรีภาพเท่าเทียมกัน และ "หลักการความแตกต่าง" ซึ่งระบุว่าความไม่เท่าเทียมควรเป็นประโยชน์สูงสุดต่อผู้ที่ด้อยโอกาสที่สุด หลักการเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการออกแบบนโยบายสาธารณะที่มุ่งเน้นการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานในสังคม Rawls เชื่อว่าหลักการเหล่านี้จะสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเสริมสร้างความสามัคคีในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Harvard University Press.